

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

A1 TÜRKÇE DERSİ

UZUN TEZ ÇALIŞMASI

“HAYAL KIRIKLIĞI”

Rehber Öğretmen: Zühal Baloğlu

Öğrencinin Adı: İçten Deniz

Öğrencinin Soyadı: Tatlıcan

Diploma Numarası: D1129082

Sözcük Sayısı: 3.670

Araştırma Konusu: Tahsin Yücel'in *Yalan* adlı yapıtındaki hayal kırıklığı olgusunun odak figür üzerindeki etkilerinin incelenişi.

Öz

Hayaller, tutku ile peşinde koşulan, ulaşılması için çaba sarfedilen ve uğruna savaşılan amaçlardır. Hayal kırıklığı, ya hayal edilenin gerçekleşmemesi; ya da gerçekleştiğinde umulanın bulunamaması anlamına gelir. Bir aşkın olumsuz sonuçlanması, savunulan düşüncenin yanlışlığının ortaya çıkması, bireyin kendi fikirleri ile ters düşmesi veya hayatındaki yanlışların ve yalanların farkına varması, bireyde hayal kırıklığının ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılan olaylardandır.

Her bireyin, hayatında hayal kırıklıkları vardır; ancak yaşanan hayal kırıklığının bir bireyin hayatının yönünü değiştirmesi durumu, sık rastlanan bir durum değildir. Türk Dili ve Yazını kapsamında hazırlanan bu çalışmada, Tahsin Yücel'in *Yalan* adlı yapıtında hayal kırıklığı olgusu, nedenleri ve doğurduğu sonuçlarla birlikte ele alınmakta ve incelenmektedir.

Bu çalışmada, öncelikle Yusuf Aksu'nun kimliği ve kişiliği ortaya konularak bu kişiliğin hayalden arındırılmış olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte, hayatının başından sonuna dek, amacı haline gelmiş ve kendi kişiliği ile bütünleşmiş haldeki pek çok durum ve niteliğin, onun hayatına malolan bir iç hesaplaşmayı tetikleyecek birikimi yaratan tek ve bütünsel bir hayal kırıklığı olgusuna taşıyıcı etkide bulunduğu görülmüştür. Bu çalışmada; ailesi, çocukluğu, korkuları, arkadaşlıkları, karşı cinsle ilişkileri, topluma mal oluşu, ekonomik durumu, ertelemiş oldukları ve yaşanmamışlıkları gibi temelde bu birikimi yaratan unsurlar, bir bütünün parçaları halinde ve sistematik biçimde tek tek ele alınmış, çözümlenmiş ve örneklenmiştir.

Yusuf Aksu, yapıtın sonunda hayatının koca bir yalan olduğunu anlamıştır. Yusuf Aksu'yu boşa geçen bir hayatın ardından intihara sürükleyen ana etken de bu hayal kırıklığıdır.

Sözcük Sayısı: 221

İçindekiler

<i>Giriş</i>	4
<i>I.Yusuf Aksu Kimdir?</i>	5
<i>II.Yusuf Aksu'nun Hayatında Hayal Kırıklığının Yeri</i>	6
<i>III.Yusuf Aksu'nun Hayatında Öncü ve Hazırlayıcı Nitelikte Hayal Kırıklıkları</i>	6
<i>a. Ailesi</i>	6
<i>b. Çocukluk</i>	7
<i>c. Korku ve Kurguları</i>	7
<i>d. Arkadaşlıkları</i>	8
<i>e. Karşı Cinsle İlişkileri</i>	9
<i>f. Topluma Mal Oluşu Açısından</i>	11
<i>g. Ekonomik Açından</i>	12
<i>h. Yaşanmamışlıkları Açısından</i>	13
<i>i. Eksen Kayması</i>	14
<i>Sonuç</i>	15
<i>Kaynakça</i>	16

Giriş

Tahsin Yücel; *Yalan* adlı romanında, on yedi yaşında, tanıştıklarından kısa bir süre sonra intihar eden hayatındaki ilk ve tek dostunun kekemeliğini haklı çıkarmak üzere kurgulamış ve geliştirmiş olduğu bir kuramı, toplumun kabullere dayalı, kalıpcı, umursamaz ama zorlayıcı tavrı nedeniyle hayatı boyunca sorgulama fırsatı bile bulamadan savunmak zorunda kalan ve sonunda yaşadığı dünyanın yalanlar üzerine kurulu olduğunu kavrayarak kendini, toplumu ve değerleri sorgulayışının ardından hayatına son veren Yusuf Aksu anlatılmaktadır.

Tahsin Yücel, günümüz toplumunun şartlanmalarını, bunun etki ve sonuçlarını zavallı bir insanın etrafında ele almaktadır. Herkesin inanmak istediğine inandığı bir sürecin hem nedeni, hem de sonucu haline gelen bu insan, bir talep veya niyet ortaya koymamasına rağmen toplumsal kabuller, yakıştırmalar, şartlanmalar ve dayatmalarla kendisini bir anda bir bilim adamı, kuramcı ve her şeyi bilen bir lider olarak bulmuş ve istese de bu durumu değiştirememiştir. Kim olduğunu ve ne yaptığını sorgulamasını gerektiren çok çeşitli uyarıların, hayatının son evrelerine doğru giderek hızlanan bir şekilde yarattığı birikim sonucu yöneldiği iç hesaplaşma, hayatında her şeyin görünümünü tepeden tırnağa değiştiren sonuçlar yaratmıştır. İlişkileri, onu kendisi yapan ilk gençlik döneminden kalma kuramı, kimliğini bulduğu ansiklopedileri ve hatta ailesi kocaman birer yalandır. Hayatının kontrolünün kendi ellerinde olmadığını anlamış ve yaşadığı hayatın kendisinin bilinçli tercihleri yerine etrafında örülmüş olan yalanlardan ibaret olduğu sonucuna kaçınılmaz olarak varmıştır. Son bir çırpınıyla bu durumu değiştirmeye niyetlense bile, yine aynı toplumsal zorunluluklar ve dayatmalarla bu yalanın ayrılmaz bir parçası haline getirilmiş olduğunu görmüştür. *“Hayal kırıklığı pişmanlık duygusuna benzer ama aradaki fark hayal kırıklığının kişinin kendi davranışından ziyade, kendi kontrolü dışında gelişen bir sonuçla ilgili olmasıdır.”*¹ Yusuf Aksu, artık geri dönülemez bir noktadadır; her şey parça parça elinden kaymaktadır ve bunların temelinde yaşadığı, yaşamak zorunda bırakıldığı hayal kırıklıkları yatmaktadır. Bu çalışmanın amacı; hayal kırıklığı olgusunu, romanın odak figürü olan Yusuf Aksu özelinde irdelemektir.

¹ <http://dictionary.sensagent.com>

I. Yusuf Aksu Kimdir?

Tahsin Yücel'in *Yalan* adlı romanının odak figürü Yusuf Aksu'dur. Kendisi doğmadan önce ortadan kaybolduğu için babasını hiç tanımamış olan Yusuf Aksu, annesi tarafından sokaktan ve dolayısıyla kazadan, beladan, kısacası hayattan uzakta, sırça köşkünde büyütülmüş ve yalnızlık içinde bir çocukluk geçirmiştir. Hayatı, gerçeklerden kopuk şekilde, evinde, ansiklopedilerle iç içe yaşamıştır.

Ergenliğinin kimlik arayışına denk düşen ve kişiliğinin ana hatlarının belirginleşmeye başladığı dönemde, çevresinde örnek alabileceği kimsesi yoktur. Yunus Aksu'yla karşılaşması, belki de bu nedenle kalıcı etkiler yaratmış, hayatının kalanını ve kişiliğini belirleyici olmuştur.

Yunus'la karşılaştıkları güne kadar hiç arkadaşı olmayan, kendi dünyasında bir çocuk olan Yusuf Aksu, bu karşılaşmadan sonra, hayatındaki kocaman boşluğu bir anda ve bütünüyle dolduracak bir dost, sorularına cevap verecek bir yetke, uğrunda bir ömür harcamaya değer bir görüş, bir bakış açısı edinmiş ve kısa birliktelik süresine rağmen pek çok duyguyu ve algıyı yaşama fırsatı bulmuştur.

Kendisine yönelik seçici yaklaşımı; kendisini her zaman teşvik edici, ayırıcı, onurlandırıcı ve koşulsuz değer verici tavrı; başkalarına olan tahammülsüzlüğünün ve saldırganlığının aksine kendisine hep yumuşak, yönlendirici ve paylaşımcı tutumu Yusuf'un gözünde Yunus'u, bir usta, büyüleyici ve benzersiz bir insan, bir doğruluk ve akıl timsali yapmıştır.

Yusuf'un Yunus'a bağlanması, onu kayıtsız koşulsuz izleyişi, her yaptığını ve söylediğini destekleyişi Yusuf'u da Yunus'un gözünde hem bir çirak hem de akıllı bir dost haline getirmiştir. Bu duyguların, ikisi arasında kopmaz bir bağın ve kardeşlik duygusunun oluşmasında temel etken olduğu söylenebilir.

Yunus kekemedir ve kekemeliğini anlamlandırabilmek için dile yönelik bir kuram geliştirmiştir. Yusuf Aksu'nun hayatı boyunca çok tartışılacak olan bu kurama göre başlangıçta doğal bir dil vardır. Bu dili hayvanlar, örneğin kuşlar, bozulmamış haliyle iletişimlerinde hala kullanmaktadırlar. İnsan daha sonra yazıyı bulmuş, bundan sonra yazıdan yola çıkarak eklemlenimli dilleri yaratmıştır; ancak bugün insanın konuştuğu bu diller, ifadede yetersizdir ve o doğal dilin yitip gitmesine neden olmuştur. Bu yetersizlik, iletişimsizliğe yol açar. İnsan o yitik dili özlemektedir. Hayvan sevgisi bunun göstergelerinden biridir ve insanın kekemeliği o yitik dile dönüşür. Kuram, akıllı ama özürlü bir on yedi yaş Yunus'u için, bu haliyle, kendi içinde tutarlıdır.

Yunus ve Canan birbirlerine aşıktır. Kekemelik nedeniyle alay konusu olurlar. Bu toplumsal baskı giderek Canan'ın kaldıramayacağı boyutta ağır bir yüke dönüşünce Canan, Yunus'u

bırakır. Yunus da on yedi yaşında intihar eder. Yusuf Aksu'nun hayatındaki en önemli hayal kırıklığı yaşamının boşa geçtiğini anlaması; diğeri ise Yunus'un intiharı olarak belirtilebilir.

II. Yusuf Aksu'nun Hayatında Hayal Kırıklığının Yeri

Yusuf Aksu'nun kendine ait hayalleri yoktur. Bu anlamda hayal kırıklığını değerlendirmek zordur. Diğer taraftan, Yusuf Aksu, başlı başına, hayal kırıklığının kendisidir. Onun yaşamı, hayal kırıklığının yalın ifadesi olduğu söylenebilir.

Pek çok insan için, hayatının akışını değiştirmesi olası, büyük hayal kırıklıklarının ifadesi anlamına gelebilecek durumların, onun yaşamında hiçbir etki yaratmadığı veya başkalarının hiçbir şekilde üzerinde durmayacağı pek çok hususun onun hayatında büyük kırılmalar yarattığı ya da başkalarının hayallerinin onun hayal kırıklıkları anlamına gelebileceği söylenebilir. Bu anlamda, Yusuf Aksu'da, hayal kırıklıklarını “eksen kayması” ve “öncü ve hazırlayıcılar” olmak üzere iki temel kategoride incelemek mümkündür.

III. Yusuf Aksu'nun Hayatında Öncü ve Hazırlayıcı Nitelikte Hayal Kırıklıkları

Yusuf Aksu demek, hayatının her dönemine yayılmış yoğun bir tekdüzelik, yaşanmamışlık, aldatılmışlık, yalnızlık, ne yapacağını bilememe, kendini yönlendirememe ve hüsrana demektir. Yaşamı bu özelliklerin karmaşık bir bütünü olarak değerlendirilecek olursa, ana hayal kırıklığını ifade eden çözülmeyi hazırlayan bir dizi etkenin rolü daha açık şekilde anlaşılabilir.

a. Ailesi

Yusuf Aksu'nun ailesi, hayal kırıklıklarının başladığı ve hayatı boyunca peşini bırakmadığı en önemli kökendir. Yaşadığı hayal kırıklıklarının başlangıcı da ailisine dayandırılabilir.

Odak figürün babası, daha kendisi doğmadan önce ortadan kaybolmuştur. Babasını merak eden, onsuz bir yönünün eksik olduğunu hisseden Yusuf Aksu'ya, annesi Refika Hanım, yoğun sorgulamalarıyla başedebilmek için olsa gerek, bütün bilgileri ansiklopedilerden öğrenebileceğini öğütler; ancak, bu öğütler, onun için, umut kadar, hayal kırıklığının da ifadesidir.

Odak figür, annesinin her bilgiyi, her sorunun yanıtını ansiklopedilerde bulacağı öğüdünü dinlemektedir; ancak babasının bir rakı almak üzere evden çıkıp bir daha geri dönmemesini açıklayabilecek hiçbir kaynak bulamamaktadır kendisine, bu da onun bu konuda hayal kırıklığı duymasına neden olmaktadır.

“...Örneğin babaların ölümü hastalıkla, yüreğin durmasıyla, kefenle, tabutla, mezarla açıklanıp betimlenebiliyordu, ama belli bir babanın rakı almak üzere evden çıkıp da bir daha dönmeyişini ne İlkokul Ansiklopedisi açıklayabiliyordu, ne Hayat Ansiklopedisi...” (Yücel, 2007: 15).

b. Çocukluk

Yusuf Aksu, annesi dışında kimseden yakınlık ve yönlendirme görmeden büyümüştür. Annesi, Refika hanım, bir ilkokul öğretmenidir. Tüm öğrencilerini bedence ve kafaca kendilerini geliştirmeleri için teoride zorlarken; çelişik şekilde pratikte, kendi çocuğunun risk almasını ve dolayısıyla kendisine sorun çıkarmasını istememektedir. Yusuf Aksu için geçerli temel ilke, sağlığını olumsuz etkileyebilecek dış etkenlerden ve yaramazlıklardan uzak durup yaşamını ansiklopediler arasında geçirmektir.

Yusuf, ansiklopedilerin dışında kocaman ve gerçek bir dünya olduğunu algıladığı zaman, altmışından sonradır. Bir daha geri gelmeyecek olanın, çocukluğunda sıkıştığı o köşede yitirdiği kendi hayatı olduğunu anlamasında zemin hazırlayıcı ana unsur, çocukken yaşayamamış olduklarının değerini kavramasıdır. *“Bu ender mezarlık gezileriyle haftada altı kez yinelenen okul seferleri bir yana bırakılacak olursa, her şey tam bir durgunluk içinde geçmekteydi.” (Yücel, 2007: 17).*

c. Korku ve Kurguları

Yusuf, babasının o daha çok küçükken, bıyıklı casuslar tarafından kaçırılmış ve kendilerine geri dönmesi için bir daha hiç bırakılmamış olduğuna inanır. Bu inancı ve kurgusu, kendisinin de bu şekilde kaçırılacağına ilişkin korkularını pekiştirmektedir.

Bir süre sonra annesini babasının gidişiyle ilgili sorgulamayı kesmiş olmasının nedeni; ne annesinde, ne de annesinin öğütlediği ansiklopedilerde sorularına cevap bulamayışının yarattığı hayal kırıklığının merakını dizginlemeye başlaması kadar, bu korkuyu yeniden yaşamama isteğine bağlanabilir.

“...İsa Peygamber'imizin babası, Meryem anamızın da kocası bulunmadığını okuyunca, aldatılmış gibi bir duyguya kapıldı: belki kendisinin de hiç babası olmadığını düşündü, bundan sonra, tüm sarışınlığına karşın babasını yavaş yavaş düşlerinden ve düşüncelerinden sildi.” (Yücel, 2007: 18).

Babasının neden kendilerini bırakıp gittiğini, annesinin neden bu duruma engel olamadığını, sorduğu sorulara neden cevap bulamadığını anlayamadığı ve bir açıklama getiremediği için

artık açıklamaya çalışmaktan vazgeçmesine karşın, bu aldatılmışlık duygusu odak figürde, derin bir hayal kırıklığı ve kimlik bunalımı yaratmıştır.

Romanın sonuna yaklaşıldığında odak figürün, ailesini ve kimliğini sorgulamaya tekrar dönüşü ama halen cevapsız çok nokta kaldığını görüyor olması, onu tükenişe ve ölüme götüren temel etkenlerden biridir.

d. Arkadaşlıkları

Yusuf Aksu, arkadaşlık kurma becerisine sahip değildir; dolayısıyla kendisinin kurduğu, geliştirdiği bir ilişkisi yoktur. Hayatına giren kişilerin tamamı ile ilişkisi, karşı tarafça başlatılan ve geliştirilen niteliktedir. Kalıcı veya geçici olacağı da, çoğu kez Yusuf Aksu dışında belirlenir. Herkesin ihtiyacı olanı kendisinden aldığı nitelikteki ilişkiler, Yusuf Aksu'nun genel anlamda hayatı sorgulamasına neden olmuş ve sonucunda onu hüsrana sürüklemiştir.

Yunus'a rastlayana dek, sınıfta en arka sırada ve yalnız başına oturur Yusuf Aksu. Herkese surat asar, diğer çocukları başka bir dünyadan gelmiş gibi görür. Onlar, gürültücü ve devinimleri anlamsız bir güruhtur. “...kendini kocaman ve yapayalnız bir ağaç biçiminde düşleyerek uyumaya çalıştığı oluyordu...” (Yücel, 2007: 22). Yalnızdır. Böyle büyütülmüştür. İlişkilerini yönetme konusunda ileride ıstırap duyacağı ve anlam vermekte zorlanacağı durum ve koşullar, o günlerden kalma deneyimsizliğinin sonucudur.

Yunus, Yusuf Aksu'nun hayatındaki en önemli karakterdir. Kişiliği onunla birlikte oluşmuş ve değer yargılarının neredeyse tamamını, onunla ilişkisi belirlemiştir. “...Kısacası, yaşamına Yunus'un getirdiği ışığın bir parçası hep kalmıştı, sürükleyip götürüyordu onu, geri kalanı zifir gibi karanlık bile olsa.” (Yücel, 2007: 62).

Yunus'un ölümü, Yusuf Aksu'nun en büyük hayal kırıklığıdır. Roman boyunca sürececek olan ikilemleri, çelişkileri ve sorgulamaları ailesiyle ilgili değilse, mutlaka Yunus'la, kuramıyla veya onunla yaşadıklarıyla ilgilidir.

Romandaki en önemli karakter, Yusuf Aksu'dan sonra şüphesiz Bayram Beyaz'dır. Bayram Beyaz'ın Yusuf Aksu'ya kendini kabul ettirme süreci, heri ikisi için de geçici hayal kırıklıklarının yaşandığı bir dönemdir. Bayram Beyaz'ın, dil kuramını daha iyi anlamak bakımından Yusuf Aksu'ya sorduğu sorulardan biri, bir yanlış anlamayı ve ardından da sert bir tepkiyi tetikler.

“Yusuf Aksu konuğunun düşündüğü kadar bön olmamasından, hatta, bir zamanlar kimi öğrencilerin Yunus'a yaptıkları gibi, kendisini gizliden gizliye sınava çekmek

istemesinden kuşkulandı birden, ayağa kalkıp ona doğru yürüdü. 'Yani sizce saçmalıyor muyum?' diye sordu.” (Yücel, 2007: 173).

Bayram Beyaz, bu yanlış anlamayı düzeltemeyeceğine inanarak Yusuf Aksu'nun evinden ayrılır. Yusuf Aksu, Bayram Beyaz hakkında, nerede çalıştığı, telefonun ne olduğu dahil olmak üzere ne kadar az şey bildiğini anlar, kendini suçlar. “...*Kaşlarını çattı, 'Biz ne biçim insanlarız!' diye söylendi.*” (Yücel, 2007: 175). Yusuf Aksu için beklenen kişiyi kaybettiğine inandığı, o iki aylık dönem, ağır bir hayal kırıklığıdır. “... *Ama Bayram Beyaz'ın yokluğunu içinde taşınması zor bir ağırlık gibi duyduğu kesindi...*” (Yücel, 2007: 176). Bayram Beyaz, Yusuf Aksu'nun hayatında, Yunus'tan sonraki en büyük dönüştürümün nedenidir. Altmışından sonra yeni bir dönem Bayram Beyaz'la başlar.

Romanın ortalarında ortaya çıkıp sonlarına doğru da Yusuf Aksu'nun kendini, ailesini, Yunus'u, kuramı, kısacası hayatını sorgulamasını ve ulaştığı sonuç olan "Yalan" fikrini onaylayarak sonlandırmasına neden olan dürüst bir karakterdir. Yakınlıkları, Yusuf Aksu'nun Beşinci Murat'ı kendine benzetmesi ile başlar. “...*'O da benim gibi yalancı,' diye düşündü.*” (Yücel, 2007: 304). Beşinci Murat'ın, söyledikleri ve yaptıkları, Yusuf Aksu'yu düşünmeye itmektedir. Odak figür, sorularına cevap bulmasında, sadece Beşinci Murat'ın dürüstlüğüne inanmaktadır. İhtiyacı olduğunda yanında olmayışının yarattığı hayal kırıklığı, yakıcıdır. “...*Bu son günlerde, birini çağırmak söz konusu oldu mu onun usuna Beşinci Murat gelmekteydi. Neden, bilmiyordu, ama hep çok yakın bir dost gibi anımsıyordu onu, anımsamaktan da öte özliyordu...*” (Yücel, 2007: 510). Ne yazık ki görüşmelerinin süresi ve sıklığına Beşinci Murat karar vermektedir.

e. Karşı Cinsle İlişkileri

Karşı cinsle ilişkileri; içgüdüsel, gençlik dönemini andırarak denli tecrübesiz, üretken tarafı olmayan, nedensiz ama tutku haline dönüşmüş, kontrol edemediği, yönlendiremediği ve geliştiremediği haldedir. Bununla birlikte, yaralayıcı ve sorgulaticıdır. Sonun başlangıcının nedenidir, kritik önemdedir ve her zaman hayal kırıklıklarıyla doludur.

Yunus ve Canan arasındaki aşk, Yusuf Aksu'nun yakından tanık olduğu hüzünlü bir aşk hikayesidir ve sonu iyi bitmemiştir. “...*Yöntem konusunda hiçbir şey bilmiyor, Yunus'un ölümü de belleğinde duru bir suyun dibinde koca bir taş gibi duruyordu...*” (Yücel, 2007: 393). Bu son onda hayal kırıklığının oluşumuna neden olmuş ve bu duygunun etkisi ile Yusuf Aksu, karşı cinsten hayatı boyunca uzak durmuştur. Belki de bir anlamda Yunus'un yaşadıklarını yaşamaktan korkmuştur. Üniversitedeki hocasını, Canan'a benzediği için hiç sevmemiş oluşu da bu durumu yansıtır. “...*Canan'a, dostunun ölümüne neden olmuş o*

uğursuz kıza benziyordu. O gün bugün, neredeyse tüm genç kadınlara içgüdüsel bir kin duymaktaydı...” (Yücel, 2007: 65).

Necla, Yusuf Aksu, ne hissedeceğini bilmese bile bir servet avcısıdır. Bir gece yarısı, Yusuf Aksu'nun yatağına girer. Onun hayatında var oluşu böyle başlar. Bir süre sonra, bir şey elde etme ihtimali olmadığını anladığında da, geride tanımlı bile net şekilde yapılamayan bir hayal kırıklığı bırakarak, kendiliğinden çıkar gider.

“...Böylece, kısa sürede evin gözdesi olan Necla hanım bir sabah erkenden sokağa çıktı, akşamüzeri Sulhiye hanımla birlikte döndü, evde nesi var, nesi yoksa hepsini topladılar, hiçbir açıklamada bulunmadan alıp gittiler. Bir daha da ortalarda görünmediler. Yusuf Aksu bir süre bekledi, gergin düşleri birkaç ay eskisinden de güçlü bir biçimde sürdü, sonra yavaş yavaş, hem zayıfladı, hem seyrekleşti, sonra her iki kadın da çıkıp gitti düşüncesinden: böyle şeyler hiçbir zaman fazla çekmemişti onu.” (Yücel, 2007: 73).

Yusuf Aksu'nun hayatı boyunca, aşık olduğuna inandığı tek kadındır Cazibe Çelebi. O, Yusuf Aksu için, söyledikleri, yaptıkları ve tutumuyla bir dizi hayal kırıklığıdır ve kendinden şüphe etmesine neden olmuş bir karakterdir.

Odak figürün Cazibe Çelebi'yle ilgili ilk hayal kırıklığı, Mustafa Tahtakuşu'nun davetinde ona rastlaması ama o geceye ait fotoğraflarda sonradan onu bulamayışdır. *“...Ama, eve döndükten sonra, yatağında, belki bir saat süresince, her fotoğrafı tek tek gözden geçirdi. Sonra bir kez daha baktı. 'Çok tuhaf, o kadın hiçbirinde çıkmamış!' diye söylendi...”* (Yücel, 2007: 349).

Odak figürün, onu Cemile'ye beğendirememesi de ayrı bir hayal kırıklığıdır. *“...Cemile hanımın ona öfkeyle... belki en çok onun esinlemesiyle yakınlık kurmaya çalıştığı kadını beğenmemesi keyfini kaçırdı. 'Bu iş hiç iyi başlamadı' diye düşündü...”* (Yücel, 2007: 403).

Yusuf Aksu, Cazibe Çelebi'ye çok benzediği için sergiden aldığı bir resmi, sergi bitene dek evine götürmeyeceğini anladığında da yaşadığı duygu hayal kırıklığıdır. Yunus'un Canan'ın eşyalarını almasını taklit ederek, o da Cazibe Çelebi'yle yakınlaşmaya çalışır, ama uzun bir süre sonra, elde edebildiği tek şey yine hayal kırıklığıdır. *“... 'Elde edebildiğim tek şey,' diye söylendi. 'İşte eldivenin öbür teki de bizim oldu.'”* (Yücel, 2007: 417).

Bir süre sonra, evine aldığı portrede artık Cazibe Çelebi'yi görememeye başlaması, ilişkisinde yaşadığı başarısızlığının sonucuna bağlanabilir. Buna anlam veremez ama ne sonucu değiştirebilir ve ne de gidişi... *“...ama portrede onu göremiyordu. 'Olacak şey değil,' diye söylendi. Sonraki günlerde de denedi aynı şeyi, sonuç hep aynıydı.”* (Yücel, 2007: 418).

Cazibe Çelebi, artık kendisinden uzaklaşmaya başlamıştır. “...ilişkileri ilk günlerin doluluğuna bile erişemediği gibi...” (Yücel, 2007: 419). Cemil onu türkülerle tanıştırır, o da kendini türkülere verir ve kendisiyle baş başa kalır. Hayatı başka bir yönüyle ilk kez görmektedir. Kendisinin beğendiği bir türkünün Cazibe Çelebi'ye derdini anlatmanın tercümanı olacağını düşünür ve ona kasetten o türküyü dinletir ama sonucu yine beklediği gibi değildir. “Yusuf Aksu bu yanıtın ve bu devinimin tüm sıkıntularına son verecek bir çağrı olabileceğini sezindi, ama tüm duygularını, tüm bağlılığını dile getiren türküye dudak bükken, onu abartmalı bulan bir insanın en kesin aşk atılımını geri çevirmesi...” (Yücel, 2007: 436).

Sorunu tek başına çözmeye şansı kalmadığını anlayan odak figür çaresizdir. “...‘Ne olacak benim bu durumum?’ diye söylendi.” (Yücel, 2007: 437). Hayal kırıklığı, yaşama isteğini ortadan kaldıracak boyuttadır. “...‘Ama bunalyorum, bazı bazı yaşamak bile istemiyorum’... diye ekledi.” (Yücel, 2007: 439).

Sonunda ilişkiyi Cazibe Çelebi bitirir. Yusuf Aksu, yaşadıklarını daha derin sorgulamaya başlar. Vardığı en önemli sonuç, aşkın gerçekte ne olduğuna dair yeni bir soru ve bundan etkilenenin sadece kendisi olduğuna dair derin bir hayal kırıklığıdır. “...anladı ki hasta olan yalnızca kendisiydi; Cazibe Çelebi hiçbir zaman hastalanmamış, hastalansa da Ada gezisinden çok önce iyileşmişti...” (Yücel, 2007: 465). Ama aynı zamanda bu ayrılık, odak figürü sona doğru götürecek olan yeni sorgulamaların da tetikleyicisi ve başlangıcıdır. “...Öyleyse gözyaşlarının kaynağı Cazibe Çelebi değildi, Cazibe Çelebi yüziünden çektiği acılar da değildi, türkünün sözlerinde türkünün sözleriyle kendi bitmiş serüveni arasında kurulan bağıntıdaydı...” (Yücel, 2007: 488).

f. Topluma Mal Oluşu Açısından

Yusuf Aksu kendi isteği ve kontrolü olmadan bir kuramın yaratıcısı durumuna dönüşmüş, kendine yüklenen farklı anlamlara engel olamamıştır. Yusuf Aksu'nun Yunus'la karşılaşması hayatının kuramsal boyutunun kökeni ise, Uluslararası Dilbilim Günleri etkinliğinde konuşmacı olması da pratiğinin, topluma mal oluşunun ve Yunus'un toplumda tekrar yaşamaya başlamasının başlangıcıdır. “...Yunus'un böyle durumlarda başvurduğu en etkili yanıtı anımsadı, ‘Bunu anlayamamanız gerçekten acı, benim için değil, sizin için. Benim bunda bir suçum yok!’ dedi...” (Yücel, 2007: 83). Bu toplantı odak figür için övgüyle başlamış, yergiyle bitmek zorunda kalmış bir hayal kırıklığı süreciydi.

Refika Hanım ve Enis Bey'in zorlamasıyla, İngiliz Dili ve Edebiyatı'nda okuması da Yusuf Aksu için hayal kırıklığına dönüşmüştür. “...Bununla birlikte, Yusuf Aksu yeni durumdan hiç

de hoşnut değildi: fakültede birkaç tutarsız ders dinlemek için, haftanın beş günü 'tatsız' bir kalabalık ortasına sürüklenmek zorunda olmanın sıkıntısı bir yana...” (Yücel, 2007: 64). Bununla birlikte, bu dönem, Yusuf Aksu'nun topluma malolması ve Yunus'un kuramı ile toplumun tanışması bakımından kritiktir.

Yusuf Aksu, artık bir kesim tarafından bir misyoner olarak algılanmaktadır. “...*'Hocam, artık bu ülkenin yazgisına el koymanız gerekiyor!'*...” (Yücel, 2007: 334). Topluma mal oluşunun boyutları aklına, hayaline gelmeyecek düzeyde beklentiler içermeye başlamıştır. Böyle olunca da hayal kırıklıkları yaşaması kaçınılmazdır. “...*Yusuf Aksu, Beşinci Murat'ı beklerken böyle bir adamla karşılaşmanın düş kırıklığı içinde, acı bir umutsuzlukla baktı adama...*” (Yücel, 2007: 334).

Yusuf Aksu, Evrensel Dilbilim'i Yunus'la birlikte yazmayı planlamıştır. Yunus intihar edince, bu hayal yalnızca anılarda kalmıştır. Bu da odak figür için tam bir hayal kırıklığıdır.

Yusuf Aksu, ne yaparsa yapsın, kendisini biçimlendiren ve sonra dönüp ondan etkilenen bir toplum vardır ve peygamberlik gibi ölçüsüz bir biçimde kendisine görev ve sorumluluk yüklemektedir. Bu benzetme ve nitelemeler, hazırlayıcı ve öncü hayal kırıklıklarına yol açmaktadır. “*Yusuf Aksu bu yazılmamış kitabı yazmış olduğu ölçüde büyüyordu.*” (Yücel, 2007: 326).

Maçka Çarşambası'nın ünü yayılmaktadır. Öyle ki, Köyişleri Bakanı da kendini davet ettirir. Yemekte, Doğu ve Güneydoğu'daki tarlalardan taşların ayrılması projesi konuşulur. Bakan, kendisiyle alay edildiğini düşünür; gazetecilere Yusuf Aksu'nun sağcı ve tutucu olduğunu anlatır ve yayınlanmasını sağlar. “...*Tarihten de korkmuyor mu bu adam?' Yusuf Aksu gülümsedi. 'O kadar sözü bir araya getirebilmiş demek! Varsın, desin,' dedi.*” (Yücel, 2007: 306). Söz konusu gelişme, Yusuf Aksu için, Maçka Çarşambası'ndaki yemeğin ardından tam bir hayal kırıklığıdır. Hayran olduğu şişman doçentin kendi ikilemini bile aşamamış olduğunu görmesi de odak figürde hayal kırıklığı yaratır. “*Yusuf Aksu içini çekti; işçinin içtensizliğinden yakınan bilim adamı, kendisi söz konusu olduğu zaman, sorunu insan doğasının değişeceği günlere erteliyordu, dalıp gitti. 'Bu sorunlar çok zor sorunlar,' dedi en sonunda, başını önüne eğdi.*” (Yücel, 2007: 312). Bütün bunlar, onun her şeyin bir yalan olduğunu düşünmesine; insanlarla ve yaşamla ilgili hayal kırıklığı yaşamasına neden olmaktadır.

g. Ekonomik Açıdan

Enis Bey, zengin birisidir. O ölünce tüm varlığı, sahip olduğu onlarca apartman Yusuf Aksu'ya kalır. Yusuf Aksu ise bu apartmanların yönetimi için Enis Bey'in avukatından

yararlanmaktadır. Kiraların toplanması görevi ise Müslüm Efendi'ye aittir. Kapıcısı Müslüm Efendi, Yusuf Aksu'nun kiracılarıyla anlaşır. Müslüm Efendi, kiraları düşük gösterme karşılığı, onlardan para almaktadır. Kısa zamanda, aldığı bu paralarla kendine bir servet yapar. Bu durum anlaşıldığında işine son verilir. Yusuf Aksu, hayal kırıklığı içindedir. “Söz güvercinlerin gidişine gelince, 'Güvercinleri severdi, yani çok da kötü bir adam değildi,' diye söylendi, sonra birden büyük dostunu anımsadı, dalıp gitti, ikide bir içini çekti.” (Yücel, 2007: 220).

Yusuf Aksu, kendine bir söz verildiğinde tutulmasını ister ama kiracılar, kiralarını zamanında yatırmamaktadır. “...Ben her şey yalın ve açık olsun, işin içine yalan girmesin, örneğin bir sözleşme yapılmışsa, ona kesinlikle uyulsun istiyorum...” (Yücel, 2007: 182). Bu durumun yarattığı hayal kırıklığı karşısında, yasal sınırlar içinde kalarak çözüm bulmaya çalışır. “...En ufak bir gecikmede, 'Bu işi mahkeme paklar!' diye kesip atıyor...” (Yücel, 2007: 180). Yusuf Aksu, Bayram Beyaz'ın bu konularda çıkarlarını yeterince iyi savunamadığını düşündüğü her gün hayal kırıklığına uğramakta; yeni kazançlarla döndüğünde ise mutluluk duymaktadır. “Bayram Beyaz'ın eli boş döndüğü akşamlarda, Yusuf Aksu belirli bir düş kırıklığına uğruyordu.” (Yücel, 2007: 223).

h. Yaşanmamışlıkları Açısından

Yusuf Aksu'nun ABD'ye gitmiş olmak ve limuzine binmek gibi lüks sayılabilecek bazı deneyimleri, orta yaş döneminde bile yaşamamış olması olası olabilir ama pek çok insanın, başka bir tür sakatlığı veya olanaksızlığı yoksa, çocukluğu veya gençliğinde yaşamış olması beklenen olaylar vardır: Dalından elmayı koparıp yemek, türkü dinlemek, bilgisayarla karşılaşmak, şarkıcıları tanımak, aşık olmak, denize girmek, roman okumak, mektup yazmak, biriyle yabancı dilde konuşmak, piknik yapmak, çiğ köfte yemek gibi. Yusuf Aksu, altmışını geçkin olmasına rağmen, bunların hiçbirini, hiçbir zaman yapmamıştır. “...adamın bir elma değil de canlı bir kuş yavrusu yediğini görür gibi oldu, bacaklarının tüm gücünü yitirdiğini duydu, ... patronun ağzının sol ucundan çenesine doğru inen elma suyu izini bir kan çizgisi gibi algıladı, başını başka yana çevirdi.” (Yücel, 2007: 359). Bunları fark etmeye başlaması ve bunlar nedeniyle yaşamış olduğu hayal kırıklıklarının yarattığı birikim, bir insanın kaldırabileceğinden daha ağır etkilemiştir Yusuf Aksu'yu. “...bir göbek dansına girdi. Yusuf Aksu böyle bir şeyi yaşamında ilk kez görüyordu, ... sonra birden başı döndü, eli kendiliğinden rakı kadehine gitti, alıp başına dikti. Sonra gözlerini yumdu.” (Yücel, 2007: 385).

Odak figürün, romana adını veren “Yalan” olgusunun saptanmasında ve buna bağlı ana eksen kaymasında bu yaşanmamışlıkların ve hayal kırıklıklarının birikiminin önemli bir yeri bulunmaktadır.

i. Eksen Kayması

Yusuf Aksu'yu kendi bilinçli sonuna hazırlayan olgular dizisi aslında, dozu giderek artan, ardışık hayal kırıklıklarıdır. “...ama her şeyden önce çok önemli bir şeyini, neredeyse varlığının vazgeçilmez bir parçasını yitirmiş gibi bir duygu içindeydi...” (Yücel, 2007: 491).

Yaşamının boşa geçmiş olduğunu anlamış, varoluş nedenini yitirmiş ve altüst olmuştur. “...Yaşamı baştan sona yalan olmuşsa, sürekli yalana başvurduğu için değil, başkalarına boyun eğdiği için olmuştu, üstelik, başkalarına uymak başkalarının arkasından gitmek bile değildi, o susmuştu yalnızca, suçu sesini çıkarmamaktı...” (Yücel, 2007: 499). Kendini çözümlemiş, yalanlarından arınmış, durumunu net olarak anlamış ve hayatında ilk defa hayatının kontrolünü eline almıştır. Maçka'daki evinde, annesi ve babasının, onlar öldüğünde tamamen kapamış olduğu odalarını açar. Gezinir, bakar, inceler, sonuçlar çıkarmaya çalışır. Sonunda, intiharı sonrasında kapatılmış olan Yunus'un odasını açar. Anılara dalar. Ona artık her şey ağır gelir. Aynı yatakta, o da hayatına son verir.

Sonuç

Bu çalışmada; hayal kırıklığı olgusu, romanın odak figürü olan Yusuf Aksu özelinde irdelenmektedir. Yalan, romana adını veren olgudur. Bu olgunun temelinde, Yusuf Aksu'nun hayatını sorgulaması sonucunda ulaştığı derin hayal kırıklığı yatmaktadır. Yusuf Aksu, yapıtın sonunda hayatının koca bir yalan olduğunu anlamıştır. Yaşadıkları, neden sonuç bağlamında incelendiğinde, odak figürün bu sonuca ulaşmasındaki sürecin bir birikime dayandığı görülür. Çocukluğundan, ailesinden başlayan bu süreci, kendisi başlatmıyor, kontrol etmiyor ve yönetmiyor olsa da hayal kırıklığı arkadaşlıklarından başlamakta ve karşı cinsle, toplumsal sorumluluklarla, sanatla, mülkiyetle, ansiklopedilerle örülü bir dizi zorunlu birliktelikte devam etmektedir.

Yusuf Aksu'nun hayatının temelini, çocukluk çağlarında en yakın arkadaşının kekemeliğini örtme adına ortaya atmış olduğu dilbilim kuramını, hayatının yaşlılık evresine kadar benimseyip savunması oluşturmuştur. Odak figür ne yazık ki - pek çok unsurun etkisiyle - bu kuramın yanlışlığını ve dolayısıyla onu savunmanın yersizliğini çok geç yaşta anlayabilmiştir. Yusuf Aksu, bu durumu yüksek sesle topluma itiraf edebilse, üzerinden sorumluluğu atabilecek ve belki de sıradan birisi olarak yaşamına devam edebilecektir. Odak figür, buna niyetlenmiş olsa da Beşinci Murat ve Bayram Beyaz başta olmak üzere tüm dostları, bu sonucu kendisine saklaması gerektiği konusunda açık bir tavır sergilediklerinde bu yalanla yaşamak zorunda kalacağını hissetmiş olması, onun için daha da büyük bir hayal kırıklığıdır. Yusuf Aksu'yu boşa geçen bir hayatın ardından intihara sürükleyen ana etken de bu hayal kırıklığı olmuştur.

Kaynakça:

- Yücel, Tahsin. Yalan. 10. Basım. Can Yayınları, İstanbul: 2007.
- Hayal kırıklığı
¹ <http://dictionary.sensagent.com>

Sözcük Sayısı: 3.670